

КІЛІМІЧЕНКО Х. Ю.

аспірантка кафедри криміналістики,
детективної та оперативно-розшукової
діяльності

(Національний університет

«Одеська юридична академія»)

ORCID ID: 0009-0002-7262-8828

УДК 343.98:343.341(477)

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.6.54>

СИСТЕМА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ ПІДХІД

Статтю присвячено криміналістичному осмисленню системи злочинів проти основ національної безпеки України в умовах повномасштабної збройної агресії, гібридних загроз та трансформації сучасної злочинності. Обґрунтовано, що традиційний кримінально-правовий підхід до визначення та систематизації злочинів аналізованої категорії не забезпечує повного врахування особливостей механізму злочинної діяльності, закономірностей формування слідової картини та специфіки доказування у кримінальних провадженнях, пов'язаних із посяганнями на національну безпеку.

На підставі аналізу положень Кримінального кодексу України, наукових праць у галузі кримінального права та криміналістики, а також практики протидії безпековим загрозам доведено відсутність єдиного підходу до побудови системи злочинів проти основ національної безпеки України. Запропоновано криміналістичну концепцію такої системи, що ґрунтується не лише на формальній належності складів злочинів до Розділу I Особливої частини Кримінального кодексу України, а передусім на характері та спрямованості протиправного впливу, масштабі та тривалості наслідків, функціональному значенні об'єкта посягання для забезпечення національної безпеки.

У межах дослідження сформульовано багаторівневу систему злочинів проти основ національної безпеки України, яка включає базові злочини проти основ національної безпеки України; злочини, що опосередковано створюють загрозу національній безпеці України; злочини, які можуть становити загрозу національній безпеці України в умовах воєнного стану; забезпечувальний блок кримінальних правопорушень. Наголошено, що запропонований підхід створює теоретичні передумови для вдосконалення криміналістичної класифікації зазначеної категорії злочинів та розроблення ефективних методик їх виявлення і розслідування з урахуванням сучасних безпекових викликів.

Ключові слова: національна безпека, кримінальне правопорушення, злочини проти основ національної безпеки, система злочинів, воєнна безпека, економічна безпека.

Kilimichenko Kh. Yu. System of crimes against the fundamentals of national security of Ukraine: a forensic approach

The article is devoted to a forensic understanding of the system of crimes against the fundamentals of national security of Ukraine in the context of full-scale armed aggression, hybrid threats, and the transformation of contemporary crime. It substantiates that the traditional criminal-law approach to defining and systematizing crimes of this category does not ensure comprehensive consideration of the peculiarities of the mechanism of criminal activity, the regularities of the formation of the trace

pattern, and the specifics of proof in criminal proceedings related to encroachments on national security.

Based on the analysis of the provisions of the Criminal Code of Ukraine, scholarly works in the fields of criminal law and forensic science, as well as the practice of countering security threats, the absence of a unified approach to constructing a system of crimes against the fundamentals of national security of Ukraine is demonstrated. A forensic concept of such a system is proposed, which is based not only on the formal inclusion of criminal offenses in Chapter I of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine, but primarily on the nature and direction of unlawful influence, the scale and duration of consequences, and the functional significance of the object of encroachment for ensuring national security.

Within the scope of the study, a multilevel system of crimes against the fundamentals of national security of Ukraine is formulated, which includes: basic crimes against the fundamentals of national security of Ukraine; crimes that indirectly create a threat to the national security of Ukraine; crimes that may pose a threat to the national security of Ukraine under conditions of martial law; and a supporting (auxiliary) block of criminal offenses. It is emphasized that the proposed approach creates theoretical prerequisites for improving the forensic classification of this category of crimes and for developing effective methods for their detection and investigation, taking into account contemporary security challenges.

Key words: *national security, criminal offense, crimes against the fundamentals of national security, system of crimes, military security, economic security.*

Вступ. В умовах повномасштабної збройної агресії проти України, активізації гібридних загроз, диверсійної, розвідувально-підривної діяльності та кіберзлочинності різної спрямованості проблема протидії злочинам проти основ національної безпеки набуває особливої актуальності. Такі кримінальні правопорушення характеризуються підвищеним рівнем суспільної небезпеки, складним і багатоетапним механізмом вчинення, високим ступенем латентності, а також тісним зв'язком із зовнішніми та внутрішніми загрозами державному суверенітету, територіальній цілісності, конституційному ладу та нормальному функціонуванню суспільства в Україні. У зв'язку із цим ефективність їх виявлення, розкриття та розслідування безпосередньо залежить від науково обґрунтованих криміналістичних підходів до аналізу відповідної категорії злочинів.

Загарбницька політика РФ проти України породила зміни у структурі злочинності, що посягає на національну безпеку, вплинувши на її форми, способи та методи. У зв'язку із цим починаючи з 2014 року до Розділу I Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК України) було внесено зміни та передбачено кримінальну відповідальність за вчинення дій, що підпадають під кваліфікацію наступних статей: стаття 114-1 «Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань» [8], стаття 111-1 «Колабораційна діяльність» [7], стаття 114-2 «Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану» [9], стаття 111-2 «Пособництво державі-агресору» [10].

Передбачені зазначеними статтями протиправні діяння не стали чимось новим або унікальним, проте мають певну специфіку щодо виявлення, документування та розслідування, що породило нові виклики для вітчизняної правоохоронної системи. Як слушно підкреслює С.П. Баладига, нові види злочинів потребують нових засобів та методів їх розслідування, які б відповідали особливостям воєнного стану та проблем збирання доказів, у тому числі обумовлених окупацію частини територій України [1, с.303], а також існуванням територій бойових дій, які хоч і підконтрольні Україні, проте робота правоохоронних органів у цих зонах досить ускладнена.

У наукових дослідженнях система злочинів проти основ національної безпеки України традиційно розглядається крізь призму кримінального права, зосереджуючись переважно на питаннях об'єкта посягання, складів злочинів та їх кваліфікації. Водночас у криміналістиці дана проблематика залишається недостатньо розробленою, а злочини цієї категорії найчастіше аналізуються фрагментарно, без формування цілісного уявлення про їх систему з урахуванням закономірностей злочинної діяльності, типових способів посягання, слідової картини та особливостей доказування. Такий підхід істотно обмежує можливості побудови ефективних методик розслідування та ускладнює діяльність органів досудового розслідування і оперативних підрозділів.

Криміналістичне осмислення системи злочинів проти основ національної безпеки передбачає вихід за межі формального переліку кримінально-правових норм, об'єднаних у відповідному розділі Особливої частини Кримінального кодексу України, та орієнтацію на аналіз реального механізму підривної діяльності, її функціонального впливу на систему національної безпеки, а також взаємозв'язку окремих злочинних проявів у межах єдиного дестабілізаційного процесу. Саме системний криміналістичний підхід дозволяє виявити внутрішні закономірності цієї групи злочинів, визначити їх місце в загальній структурі злочинності та окреслити пріоритетні напрями протидії.

У цьому контексті актуалізується необхідність формування криміналістичної концепції системи злочинів проти основ національної безпеки України, яка б враховувала сучасні форми злочинної діяльності, зокрема агентурні, інформаційно-психологічні, кібернетичні та організовані посягання, а також дозволяла адаптувати наявні криміналістичні рекомендації до умов воєнного стану та післявоєнного відновлення держави. Це зумовлює потребу у науковому дослідженні зазначеної проблематики з позицій криміналістики та визначає мету даної статті.

Виклад основного матеріалу. Розробка криміналістичної концепції побудови системи злочинів проти основ національної безпеки України потребує дослідження як сучасних криміналістичних джерел, так і робіт у галузі кримінального права, присвячених даній тематиці.

У кримінально-правовій літературі переважна більшість авторів для побудови системи злочинів проти основ національної безпеки України опираються суто на Розділ I Особливої частини КК України. У навчальному посібнику за загальною редакцією М.В. Карчевського кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України поділяються на: «злочини проти основ національної безпеки у сфері державної безпеки і політичній сфері кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки у сфері державної безпеки, воєнній, інформаційній, економічній і науково-технологічній сферах злочини проти основ національної безпеки у сфері державної безпеки, економічній, екологічній і воєнній сферах злочини проти основ національної безпеки у воєнній сфері» [4, с. 8].

У навчальному посібнику за загальною редакцією В.В. Топчія пропонується систематизувати дані злочини із урахуванням положень Закону України «Про основи національної безпеки України», на підставі чого автори виділяють наступні види (групи) злочинів досліджуваної категорії: «1) кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки в політичній сфері: дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади (ст. 109); посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110); фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України (ст. 110-2); посягання на життя державного чи громадського діяча (ст. 112); 2) кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки в інформаційній, економічній, науково-технологічній і воєнній сферах: державна зрада (ст. 111), шпигунство (ст. 114); 3) кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки в економічній, екологічній і воєнній сферах – диверсія (ст. 113), перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань (ст. 114-1)» [3, с. 21–22].

Як бачимо, у кримінально-правовій літературі відсутній єдиний підхід до побудови системи злочинів проти основ національної безпеки України. Запропоновані авторами класифікації істотно відрізняються між собою як за критеріями систематизації, так і за переліком безпекових сфер, у межах яких розташовуються відповідні кримінальні правопорушення. Водночас різноманітність підходів до віднесення окремих злочинів до тієї чи іншої безпекової сфери засвідчує відсутність уніфікованого розуміння характеру та спрямованості загроз, які породжуються такими посяганнями.

Разом із тим, недосконалість кримінально-правових норм, що передбачають відповідальність за вчинення злочинів проти основ національної безпеки України, є досить очевидною як для криміналістичної науки, так і матеріального права. В основі концепції віднесення конкретних злочинів до системи злочинів досліджуваної категорії є чітке розуміння того, що протиправні дії злочинця/злочинців становлять загрозу національній безпеці держави не лише формально за ознакою їх закріплення у відповідному розділі КК України, а насамперед за своїм реальним змістом, спрямованістю та наслідками. Така загроза проявляється у підриві або створенні небезпеки підриву ключових елементів національної безпеки – суверенітету, територіальної цілісності, конституційного ладу, обороноздатності, нормального функціонування органів державної влади й місцевого самоврядування, економічної, економічної, інформаційної та кібернетичної безпеки, а також здатності держави й суспільства протидіяти внутрішнім і зовнішнім дестабілізаційним впливам. З огляду на це, І.І. Пацкан досить слушно відзначає, що формулювання диспозиції тієї ж ст. 111-1 КК України формально охоплює діяльність, яка не становить суспільної небезпеки, а отже не посягає на основи національної безпеки [6, с. 284].

Цінною у контексті нашого дослідження виступає пропозиція О.А. Чувакова щодо застосування широкого підходу до кримінально-правової класифікації злочинів проти основ національної безпеки України. Вчений пропонує виділяти дві групи у системі даних злочинів, беручи за основу відповідний вид об'єкта зазіхання, на підставі чого диференціює їх на такі групи: «1) злочини, які безпосередньо посягають на основи національної безпеки України (основи національної безпеки України є основним об'єктом) (статті 109, 110, 110-2, 111, 111-1, 111-2, 112, 113, 114, 114-1, 114-2, 260, 294, 328, 329 КК України) та на 2) злочини, які посягають побічно на основи національної безпеки України (основи національної безпеки України виступають як додатковий об'єкт) (статті 258, 258-1, 258-2, 258-3, 258-4, 258-5, 335, 336, 337, 436, 437, 438, 439, 440, 442, 443, 447 КК України)» [11, с.39-40]. На нашу думку, науковець досить обґрунтовано звертає увагу на той факт, архітектура чинного КК України не в повній мірі відповідає потребам практики протидії протиправним посяганням на основи національної безпеки України. Тому криміналістична наука не повинна та не може обмежуватися використанням суто розподілом кримінально-караних діянь за розділами Особливої частини КК України, а повинна орієнтуватися саме на особливості механізму, мету та наслідки учинення протиправних посягань.

Також слід погодитися із А.Ф. Бантишевим та А.В. Шамарою щодо необхідності віднесення злочинів терористичного спрямування до системи злочинів проти основ національної безпеки України [2, с. 39].

Висновки. Враховуючи сучасні реалії функціонування вітчизняного суспільства та зростання кризових загроз національній безпеці України, що обумовлено світовими та державними економічними та політичними кризами останніх десятиліть, пандемією COVID-19 та станом війни, у якому перебуває наша держава, забезпечення ефективного виявлення та розслідування злочинів проти основ національної безпеки України потребує побудови криміналістично обґрунтованої системи злочинів даної категорії. *Віднесення тих чи інших передбачених КК України складів до даної системи здійснюється із урахуванням наступних факторів:*

1. Такі злочини прямо або опосередковано посягають на національну безпеку України або окремі її елементи (державну, воєнну, економічну, інформаційну, тощо);

2. Створюють реальну загрозу існуванню держави або її стабільному функціонуванню;
3. Мають масовий та системний характер завданої або потенційної шкоди;
4. Їх наслідки поширюються на великі маси населення, широке коло суспільних відносин або функціонування цілих державних інститутів, є довгостроковими та можуть носити незворотний характер;
5. У випадку прямого посягання на одну особу або групу осіб, завдана шкода виходить за межі їх особистих прав, свобод та інтересів й зачіпає усе суспільство, створюючи своєрідний «ефект метелика»;
6. Спричиняють або здатні спричинити не локальні, а системні наслідки;
7. Створюють передумови для ланцюгових безпекових ефектів (дестабілізація, деморалізація, втрати керованості, паніки);
8. Мають політичну, ідеологічну або стратегічну спрямованість;
9. Характеризуються складним механізмом злочинної діяльності, або виступають одним із її елементів, тривалою підготовкою, законспірованістю, координованістю та маскування справжніх намірів;
10. Можуть виступати інструментом впливу на національну безпеку України в межах гібридної агресії, сприяти реалізації внутрішніх деструктивних процесів (сепаратизму, радикалізації, тероризму) та вчинятися під впливом чи в інтересах спецслужб іноземних держав або певних організацій.

Тобто віднесення того чи іншого кримінального правопорушення до системи злочинів проти основ національної безпеки ґрунтується на криміналістичній оцінці механізму злочинної діяльності, характеру заподіяної або потенційної шкоди, масштабу й тривалості протиправного впливу та його наслідків для безпекових інтересів, а також функціонального значення об'єкта посягання для забезпечення національної безпеки у цілому. На основі цього вважаємо за можливе систему злочинів проти основ національної безпеки України подати у наступному вигляді:

I. Базові злочини проти основ національної безпеки України, вчинення яких створює пряму загрозу суверенітету, територіальній цілісності, конституційному ладу, обороноздатності та іншим системоутворюючим елементам національної безпеки:

- Ст. 109 КК України «Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади»;
- Ст. 110 КК України «Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України»;
- Ст. 111 КК України «Державна зрада»;
- Ст. 111-1 КК України «Колабораційна діяльність»;
- Ст. 111-2 «Пособництво державі-агресору»;
- Ст. 112 КК України «Посягання на життя державного чи громадського діяча»;
- Ст. 113 КК України «Диверсія»;
- Ст. 114 КК України «Шпигунство»;
- Ст. 114-1 КК України «Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань»;
- Ст. 114-2 КК України «Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану»;
- Ст. 258. КК України «Терористичний акт»;
- Ст. 258-1 КК України «Втягнення у вчинення терористичного акту»;
- Ст. 258-2 КК України «Публічні заклики до вчинення терористичного акту»;
- Ст. 258-3 КК України «Створення терористичної групи чи терористичної організації»;
- Ст. 328 КК України «Розголошення державної таємниці»;
- Ст. 422 КК України «Розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, або втрата документів чи матеріалів, що містять такі відомості»;

II. Злочини, що опосередковано створюють загрозу національній безпеці України, які, посягаючи на інші види суспільних відносин і відповідно маючи власний безпосередній об'єкт злочинного посягання, водночас здатні негативно впливати на стан захищеності ключових елементів національної безпеки, створюючи передумови для дестабілізації функціонування держави, ослаблення її обороноздатності, економічної та соціальної стійкості, порушення діяльності органів державної влади, сектору безпеки і оборони, а також формування умов для реалізації зовнішніх і внутрішніх загроз:

- Ст. 260 КК України «Створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань»;
- Ст. 295 КК України «Заклики до вчинення дій, що загрожують громадському порядку»;
- Ст. 335 КК України «Ухилення від призову на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу»;
- Ст. 336 КК України «Ухилення від призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період, на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період»;
- Ст. 336-1 КК України «Ухилення від проходження служби цивільного захисту в особливий період чи у разі проведення цільової мобілізації»;
- Ст. 336-2 КК України «Ухилення від прийняття на військову службу за контрактом»;
- Ст. 337 КК України «Ухилення від військового обліку або навчальних (спеціальних) зборів»;
- Ст. 409 КК України «Ухилення від військової служби шляхом самокалічення або іншим способом»;
- Ст. 344 КК України «Втручання у діяльність державного діяча»;
- Ст. 346 КК України «Погроза або насильство щодо державного чи громадського діяча»;
- Ст. 348 КК України «Посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця»;
- Ст. 349 КК України «Захоплення представника влади або працівника правоохоронного органу як заручника»;
- Ст. 431 КК України «Злочинні дії військовослужбовця, який перебуває в полоні»;
- Ст. 432 КК України «Мародерство»;
- Ст. 433 КК України «Насильство над населенням у районі воєнних дій»;
- Ст. 436 КК України «Пропаганда війни»;
- Ст. 437 КК України «Злочин агресії»;
- Ст. 438 КК України «Воєнні злочини»;
- Ст. 439 КК України «Застосування зброї масового знищення»;
- Ст. 440 КК України «Розроблення, виробництво, придбання, зберігання, збут, транспортування зброї масового знищення»;
- Ст. 441 КК України «Екоцид»;
- Ст. 442 КК України «Геноцид»;
- Ст. 442-1 КК України «Злочини проти людяності»;
- Ст. 443 КК України «Посягання на життя представника іноземної держави»;
- Ст. 447 КК України «Найманство»;

III. Злочини, які можуть становити загрозу національній безпеці України в умовах воєнного стану, тобто такі, що за звичайних умов посягають на окремі види суспільних відносин і не завжди мають безпосередню спрямованість на підлив основ державності, однак в умовах воєнного стану, з огляду на підвищену вразливість держави, суспільства та сектору безпеки і оборони, набувають підвищеної суспільної небезпеки та здатні безпосередньо або опосередковано впливати на обороноздатність, стабільність функціонування органів державної влади, військового управління, критичної інфраструктури, інформаційного простору

та морально-психологічний стан населення, створюючи додаткові ризики для реалізації національних інтересів України:

- Ст. 194-1 КК України «Умисне пошкодження об'єктів електроенергетики»;
- Ст. 277 КК України «Пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів»;
- Ст. 292 КК України «Пошкодження об'єктів магістральних або промислових нафто-, газо-, конденсатопроводів та нафтопродуктопроводів»;
- Ст. 293 КК України «Групове порушення громадського порядку»;
- Ст. 297 КК України «Наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого»;
- Ст. 178 КК України «Пошкодження релігійних споруд чи культових будинків»;
- Ст. 298 КК України «Незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини»;
- Ст. 298-1 КК України «Знищення, пошкодження або приховування документів чи унікальних документів Національного архівного фонду»;
- Ст. 332-1 КК України «Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї»;
- Ст. 332-2 КК України «Незаконне перетинання державного кордону України»;
- Ст. 338 КК України «Наруга над державними символами»;
- Ст. 341. Захоплення державних або громадських будівель чи споруд»;
- Ст. 353 КК України «Самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи»;
- Ст. 360 КК України «Умисне пошкодження або руйнування телекомунікаційної мережі»;
- Ст. 402 КК України «Непокоря»;
- Ст. 403 КК України «Невиконання наказу»;
- Ст. 404 КК України «Опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків»;
- Ст. 407 КК України «Самовільне залишення військової частини або місця служби»;
- Ст. 408 КК України «Дезертирство»;
- Ст. 411 КК України «Умисне знищення або пошкодження військового майна»;
- Ст. 418 КК України «Порушення статутних правил вартової служби чи патрулювання»;
- Ст. 419 КК України «Порушення правил несення прикордонної служби»;
- Ст. 420 КК України «Порушення правил несення бойового чергування»;
- Ст. 421 КК України «Порушення статутних правил внутрішньої служби»;
- Ст. 426 КК України «Бездіяльність військової влади»;
- Ст. 426-1 КК України «Перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень»;
- Ст. 427 КК України «Здача або залишення ворогові засобів ведення війни»;
- Ст. 428 КК України «Залишення гинучого військового корабля»;
- Ст. 429 КК України «Самовільне залишення поля бою або відмова діяти зброєю»;
- Ст. 436-1 КК України «Виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганда комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів»;
- Ст. 436-2 КК України «Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників»;

IV. Забезпечувальний блок, тобто такі кримінальні правопорушення, які самостійно не посягають на основи національної безпеки України, однак створюють умови для підготовки, вчинення або приховування базових посягань. Вони виступають складовими злочинних схем та виконують певні функції у забезпеченні реалізації посягань на суверенітет, територіальну цілісність, конституційний лад, обороноздатність держави, стабільність функціонування органів державної влади та інших системоутворювальних елементів національної безпеки:

1) Організаційне та структурне забезпечення:

- Ст. 255 КК України «Створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній»;
- Ст. 255-1 КК України «Встановлення або поширення злочинного впливу»;
- Ст. 256 КК України «Сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності»;
- Ст. 258-4 КК України «Сприяння вчиненню терористичного акту, проходження навчання тероризму»;
- Ст. 258-6 КК України «Перетинання державного кордону України з терористичною метою»;
- Ст. 332 КК України «Незаконне переправлення осіб через державний кордон України»;

2) Фінансове забезпечення:

- Ст. 110-2 КК України «Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України»;
- Ст. 209 КК України «Легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом»;
- Ст. 209-1 КК України «Умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»;
- Ст. 258-5 КК України «Фінансування тероризму»;

3) Матеріально-технічне забезпечення:

- Ст. 261 КК України «Напад на об'єкти, на яких є предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення»;
- Ст. 262 КК України «Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем»;
- Ст. 263 КК України «Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами»;
- Ст. 263-1 КК України «Незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв»;
- Ст. 265 КК України «Незаконне поводження з радіоактивними матеріалами»;
- Ст. 410 КК України «Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем»;

4) Інформаційне, розвідувальне та кібернетичне забезпечення:

- Ст. 330 КК України «Передача або збирання відомостей, що становлять службову інформацію, зібрану у процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни»;
- Ст. 359 КК України «Незаконні придбання, збут або використання спеціальних технічних засобів отримання інформації»;
- Ст. 361 КК України «Несанкціоноване втручання в роботу інформаційних (автоматизованих), електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних мереж»;
- Ст. 361-1 КК України «Створення з метою протиправного використання, розповсюдження або збуту шкідливих програмних чи технічних засобів, а також їх розповсюдження або збут»;
- Ст. 361-2 КК України «Несанкціоновані збут або розповсюдження інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або на носіях такої інформації»;

– Ст. 363-1 КК України «Перешкоджання роботі електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку шляхом масового розповсюдження повідомлень електрозв'язку».

Запропонована система злочинів проти основ національної безпеки України у криміналістичному вимірі постає як динамічне, відкрито структуроване утворення, до якого належать не лише злочини, прямо передбачені Розділом I Особливої частини КК України, але й інші кримінальні правопорушення, які за своїм змістом, механізмом вчинення та наслідками здатні істотно впливати на стан національної безпеки. Сучасні тенденції злочинності, що посягає на національну безпеку України, свідчать про ускладнення та удосконалення форм і методів злочинної діяльності, залучення широкого кола суб'єктів, які, у тому числі, можуть використовуватися «в сліпу», а також визначення і використання найбільш уразливих секторів безпеки. Тому запропонований підхід до побудови системи злочинів проти основ національної безпеки України створює передумови для формування більш адекватної криміналістичної класифікації зазначеної категорії злочинів та розроблення ефективних методик їх розслідування з урахуванням сучасних загроз і викликів.

Список використаних джерел:

1. Баладига С.П. Окремі питання вдосконалення розслідування злочинів проти основ національної безпеки України. *Право і суспільство*. 2024. № 5. С. 303–307.
2. Бантишев О. Ф., Шамара О. В. Кримінальна відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України (проблеми кваліфікації): монографія. 3-є вид., перероб. і допов. Луганськ : ТОВ «Віртуальна реальність», 2014. 240 с.
3. Кримінальне право України. Особлива частина: навч. посібн.: консп. лекц. / авт. кол.: Г.В. Дідківська, Ю.В. Нікітін, С.С. Мірошніченко [та ін.]; за заг.ред. В.В. Топчія. Ірпінь : ТОВ «Твори», 2021. 402 с.
4. Кримінальне право України. Особлива частина. Альбом схем : навчальний посібник / О. В. Авраменко, С. Я. Бурда, І. Б. Газдайка-Василишин та ін. ; за ред. М. В. Карчевського. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. 616 с.
5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
6. Пацкан І.І. Розслідування злочинів проти основ національної безпеки: аналіз змісту нових статей ККУ. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2024. Вип. 83. Ч. 3. С.281-286.
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність : Закон України від 3 березня 2022 року № 2108-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#n12>
8. Про внесення змін до Кримінального кодексу України: Закон України від 8 квітня 2014 року № 1183-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1183-18#n21>
9. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому поширенню інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчиненому в умовах воєнного або надзвичайного стану : Закон України від 24 березня 2022 року № 2160-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2160-20#n10>.
10. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки : Закон України від 14 квітня 2022 року № 2198-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2198-20#n8>.
11. Чуваков О.А. Актуальні питання щодо вдосконалення кримінально-правової охорони основ національної безпеки України. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Правознавство*. Том 25. Вип. 2 (37). 2023. С. 36–40.

